

EUROPOS SAJUNGOS TEISINGUMO TEISMO JURISDIKCIJA

Europos Sąjungos Teisingumo Teismą (ES Teisingumo Teismas) sudaro du teismai – Teisingumo Teismas ir Bendrasis Teismas. ES Teisingumo Teismas teikia įvairias teisių gynimo priemones, kurios numatytos [Europos Sąjungos sutarties](#) 19 straipsnyje, [Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo](#) (SESV) 251–281 straipsniuose, Euratomo sutarties 136 straipsnyje ir prie Sutarčių pridėtame Protokole Nr. 3 dėl Europos Sąjungos Teisingumo Teismo statuto.

TEISINGUMO TEISMAS

A. Tiesioginiai ieškiniai valstybėms narėms arba Europos Sąjungos institucijoms, įstaigoms, organams ar agentūroms

Teismas priima sprendimus dėl ieškinių valstybėms narėms arba institucijoms, kurios nevykdo joms pagal ES teisę tenkančių pareigų.

1. Valstybei narei reiškiama ieškiniai dėl pareigų nevykdymo

Šiuos ieškinius gali pareikšti:

- Komisija po parengiamosios procedūros (SESV 258 straipsnis), suteikusi galimybę valstybei pateikti savo pastabas ir pagrįstą nuomonę ([1.3.8](#)), arba
- viena valstybė narė kitai, prieš tai pirmiau kreipusis į Komisiją (SESV 259 straipsnis).

Teismo vaidmuo:

- patvirtinti, kad valstybė narė neįvykdė jai tenkančios pareigos – tokiu atveju valstybė narė privalo nedelsdama ištaisyti padėtį;
- jeigu Komisija pareiškė tolesnį ieškinį ir Teismas nustatė, kad atitinkama valstybė narė jo sprendimo neįvykdė, jis gali priteisti tai valstybei narei sumokėti finansinę baudą (vienkartinę sumą ir (arba) periodinę baudą), kurios dydį jis nustato remdamasis Komisijos pasiūlymu (SESV 260 straipsnis).

2. ES institucijoms reiškiama ieškiniai dėl panaikinimo ir dėl neveikimo

Dalykas. Ieškiniai, kuriais ieškovas siekia, kad būtų panaikintas aktas, jo manymu, prieštaraujantis ES teisei (ieškiniai dėl panaikinimo – SESV 263 straipsnis), arba kai ES teisės pažeidimo atveju institucija, įstaiga, organas ar agentūra nesiėmė veiksmų (ieškiniai dėl neveikimo – SESV 265 straipsnis).

Kreipimasis į Teisingumo Teismą. Ieškinius gali pareikšti valstybės narės, pačios institucijos arba bet kuris fizinis ar juridinis asmuo, jeigu ieškinyje reiškiama dėl ES institucijos, įstaigos, organo ar agentūros priimtų priemonės (ypač reglamento, direktyvos arba sprendimo) ir jeigu ta priemonė yra taikoma ieškovui.

Teismo vaidmuo: Teismas pripažįsta aktą negaliojančiu arba konstatuoja, kad nesiimta reikiamų veiksmų – tokiu atveju kaltoji institucija privalo imtis būtinų priemonių Teismo sprendimui įvykdyti (SESV 266 straipsnis).

3. Kiti tiesioginiai ieškiniai

Kadangi Bendrojo Teismo jurisdikcijai priklauso kaip pirmosios instancijos teismui nagrinėti visus SESV 263, 265, 268, 270 ir 272 straipsniuose nurodytus ieškinius, Teisingumo Teismui gali būti reiškiami tik ieškiniai dėl Komisijos sprendimų, kuriais skiriamos baudos įmonėms (SESV 261 straipsnis), taip pat ieškiniai, numatyti [Teisingumo Teismo statute](#) (su paskutiniais pakeitimais, padarytais [2019 m. balandžio 17 d. Reglamentu \(ES, Euratomas\) 2019/629](#)). Teisingumo Teismo statuto 51 straipsnyje nustatyta, kad, nukrypstant nuo SESV 256 straipsnio 1 dalyje nustatytos taisyklės, tik Teisingumo Teismas turi jurisdikciją nagrinėti ieškinius, nurodytus SESV 263 ir 265 straipsniuose, kai juos pareiškia valstybė narė dėl:

- Europos Parlamento ar Tarybos arba abiejų šių institucijų, jei jos veikia bendrai, veiksmo ar neveikimo, išskyrus:
  - sprendimus, kuriuos Taryba priima pagal SESV 108 straipsnio 2 dalies trečią pastraipą,
  - Tarybos aktus, priimtus pagal Tarybos reglamentą dėl prekybos apsaugos priemonių, kaip apibrėžta SESV 207 straipsnyje,
  - Tarybos aktus, priimtus Tarybai naudojantis įgyvendinimo įgaliojimais pagal SESV 291 straipsnio 2 dalį;
- Komisijos veiksmo ar neveikimo pagal SESV veikimo 331 straipsnio 1 dalį.

Tik Teisingumo Teismas taip pat turi jurisdikciją tuose pačiuose straipsniuose nurodytiems ieškiniams, kai juos pareiškia Sąjungos institucija dėl Europos Parlamento, Tarybos, abiejų šių institucijų, jei jos veikia bendrai, arba Komisijos veiksmo ar neveikimo, arba kai juos pareiškia Sąjungos institucija dėl Europos Centrinio Banko veiksmo ar neveikimo.

B. Netiesioginiai ieškiniai: galiojimo klausimas, keliamas nacionaliniame teisme (SESV 267 straipsnis – prejudiciniai sprendimai)

Nacionaliniai teismai paprastai patys taiko ES teisę, kai byloje to reikia. Tačiau tais atvejais, kai nacionaliniame teisme iškyla klausimas dėl ES teisės aiškinimo, tas teismas gali prašyti Teisingumo Teismo priimti prejudicinį sprendimą. Jeigu toks teismas yra paskutinės instancijos teismas, tuo klausimu į Teismą kreiptis privaloma. Nacionaliniai teismai klausimus dėl ES teisės nuostatų aiškinimo arba galiojimo paprastai pateikia pagal nacionalines procesines normas priimdami nutartį. Vis dėlto 2018 m. gruodžio 11 d. sprendime byloje C-493/17 ([Weiss](#)) Teisingumo Teismas nusprendė, kad jis „gali atsisakyti priimti sprendimą dėl nacionalinio teismo pateikto prejudicinio klausimo, tik jeigu akivaizdu, kad prašomas Sąjungos teisės išaiškinimas ar galiojimo vertinimas neturi jokio ryšio su tikrove arba pagrindinės bylos dalyku, jeigu problema hipotetinė arba Teisingumo Teismas neturi informacijos apie faktines ir teises aplinkybes, būtinas tam, kad naudingai atsakytų į jam pateiktus klausimus“. Teismo kanceliarija apie ieškinį praneša nacionalinės bylos nagrinėjime

dalyvaujančioms šalims, valstybėms narėms ir Europos Sąjungos institucijoms. Savo pastabas Teisingumo Teismui jos gali raštu pateikti per du mėnesius.

C. Teisingumo Teismo, kaip antrosios instancijos, jurisdikcija

Teismo jurisdikcijai taip pat priklauso nagrinėti apeliacinius skundus, kuriais ginčijami Bendrojo Teismo sprendimai ir nutartys, tačiau tik teisės klausimais. Apeliaciniai skundai neturi stabdomojo poveikio.

Jeigu apeliacinis skundas priimtinas ir pagrįstas, Teisingumo Teismas panaikina Bendrojo Teismo sprendimą ir pats priima sprendimą arba grąžina bylą Bendrajam Teismui, kuriam Teisingumo Teismo sprendimas yra privalomas.

LAIMĖJIMAI

Teisingumo Teismas jau įrodė, kad yra labai svarbus – galima sakyti, net vienas svarbiausių – Europos integracijos veiksnys.

A. Bendro pobūdžio bylos

1963 m. vasario 5 d. sprendimas byloje 26-62 ([Van Gend & Loos](#)) svarbus tuo, kad nustatytas principas, pagal kurį valstybių narių teismai Bendrijos teisę taiko tiesiogiai. 1964 m. liepos 15 d. Teisingumo Teismo sprendimas byloje 6-64 ([Costa prieš E.N.E.L.](#)) taip pat labai svarbus, nes jame Bendrijos teisė apibrėžta kaip nepriklausoma teisinė sistema, kuri yra viršesnė už valstybių narių teisės nuostatas. Teismas visada tvirtino, kad jis yra aukščiausia institucija, turinti jurisdikciją nustatyti ES ir nacionalinės teisės santykį. Tokiose reikšmingose bylose kaip Van Gend & Loos ir Costa prieš E.N.E.L. Teismas išplėtojo pagrindinę ES teisės viršenybės doktriną. Remiantis šia doktrina, ES teisė turi absoliučią viršenybę nacionalinės teisės atžvilgiu, ir nacionaliniai teismai, priimdami savo sprendimus, turi atsižvelgti į šią viršenybę. Byloje 11-70 priimtame 1970 m. gruodžio 17 d. sprendime ([Internationale Handelsgesellschaft](#)) Teismas nustatė, kad ES teisė turi viršenybę net ir nacionalinėse konstitucijose įtvirtintų pagrindinių teisių atžvilgiu. Šioje byloje priimto sprendimo motyvų 3 punkte Teismas yra nurodęs: „Bendrijos priemonės galiojimui ar poveikiui valstybėje narėje negali daryti poveikio pareiškimai, kad ji prieštarauja tos valstybės konstitucijoje suformuluotoms pagrindinėms teisėms arba nacionalinės konstitucinės sistemos principams.“ Teismas šią doktriną patvirtino vėlesnėse bylose (žr. bylą 106/77 [Simmenthal](#) (1978), bylą 149/79 [Komisija prieš Belgiją](#) (1980), bylas C-46/93 ir C-48/93 [Brasserie du Pêcheur ir Factortame II](#) (1996), bylą C-473/93 [Komisija prieš Liuksemburgą](#) (1996), bylą C-213/07 [Michaniki](#) (2008)). Šioje teismo praktikoje Teismas išplėtojo doktrines priemones, kad valstybių narių teismams būtų suteikta tam tikra veiksmų laisvė ir būtų svariai atsižvelgta į jų interesus. Be to, Teismas kartais netiesiogiai koreguoja savo praktiką, kad atsižvelgtų į valstybių narių teismams susirūpinimą keliančius klausimus. Žymiausia yra Teismo, valstybių narių teismams darant spaudimą, išplėtotą teismo praktika pagrindinių teisių srityje. Įsteigus Europos Bendrijas, Teisingumo Teismas iš pradžių vengė įtraukti pagrindinių teisių aspektą į EB teisinę tvarką (byla 36/59 [Ruhrkohlen-Verkaufsgesellschaft](#) (1960)), tačiau, pasipriešinus valstybių narių konstituciniams teismams, Teismas pakeitė kryptį. Priimdamas prejudicinius sprendimus Vokietijos Federalinio Konstitucinio Teismo ir Italijos Konstitucinio Teismo prašymu, byloje [Internationale Handelsgesellschaft](#)

Teisingumo Teismas nusprendė, kad pagrindinės teisės „yra neatskiriama bendrųjų teisės principų dalis“.

B. Konkretaus pobūdžio bylos

- Vienas žmogaus teisių apsaugos pavyzdžių yra 1974 m. gegužės 14 d. sprendimas byloje 4-73 ([Nold Kohlen- und Baustoffgroßhandlung prieš Europos Bendrijų Komisiją](#)), kuriame Teismas konstatavo, kad pagrindinės žmogaus teisės yra neatskiriama bendrųjų teisės principų, kurių paisymą jis privalo užtikrinti, dalis ([4.1.1](#)).
- Laisvas prekių judėjimas. 1979 m. vasario 20 d. sprendimas byloje 120/78 ([Cassis de Dijon](#)), kuriame Teismas nusprendė, kad bet kurį teisėtai kurioje nors valstybėje narėje pagamintą ir parduodamą gaminį iš principo turi būti leidžiama parduoti bet kurios kitos valstybės narės rinkoje.
- Laisvas asmenų judėjimas. Byloje C-415/93 priimtame 1995 m. gruodžio 15 d. sprendime ([Bosman](#)) konstatuota, kad profesionalus sportas yra ekonominė veikla ir jos vykdymui negali kliudyti futbolo federacijų taisyklės, kurios reglamentuoja žaidėjų perkėlimą arba riboja kitų valstybių narių piliečių skaičių.
- Bendrijos išorės kompetencija. 1971 m. kovo 31 d. sprendimas byloje 22-70 ([Komisija prieš Tarybą](#)), kuriame pripažįstama Bendrijos teisė sudaryti tarptautinius susitarimus tose srityse, kuriose Bendrija priėmė bendras taisykles.
- Bylose C-6/90 ir C-9/90 priimtame 1991 m. lapkričio 19 d. sprendime ([Francovich ir kiti](#)) Teismas išplėtojo kitą pagrindinę sąvoką: valstybės narės atsakomybė prieš asmenis dėl žalos, kurią jiems sukėlė tos valstybės narės padarytas pažeidimas šiai neperkėlus direktyvos arba pavėluotai ją perkėlus į nacionalinę teisę.
- Įvairūs Teismo sprendimai dėl socialinės apsaugos (byla 43-75 [Defrenne](#) (1976) dėl vienodo vyrų ir moterų darbo užmokesčio) ir darbuotojų sveikatos ir saugos (byla C-173/99 [BECTU](#) (2001)).

Dėl proporcingumo principo pažymėtina, kad 2015 m. birželio 16 d. sprendime (byla [Gauweiler ir kt.](#), C-62/14) Teisingumo Teismas nusprendė, kad, remiantis nusistovėjusia Teisingumo Teismo praktika, pagal proporcingumo principą reikalaujama, kad Sąjungos institucijų aktai būtų tinkami atitinkamais teisės aktais siekiamiems teisėtiems tikslams įgyvendinti ir neviršytų to, kas būtina jiems pasiekti. Todėl ES institucijos ir įstaigos turi suderinti esamus skirtingus interesus taip, kad būtų išvengta akivaizdžiai neproporcingų, palyginti su siekiamais tikslais, nepatogumų (byla C-493/17 (Weiss), 93 p.). Vienas iš didžiausių Teismo nuopelnų – jo nustatytas principas, pagal kurį Sutartys negali būti aiškinamos nelanksčiai, o jas privalu aiškinti atsižvelgiant į integracijos padėtį ir į pačių Sutarčių tikslus. Šis principas iš tiesų suteikė galimybę priimti teisės aktus tose srityse, kurių nereglamentuoja jokios konkrečios Sutarčių nuostatos, pvz., kovos su tarša srityje: 2005 m. rugsėjo 13 d. sprendimu byloje C-176/03 ([Komisija prieš Tarybą](#)) Teismas leido Europos Sąjungai priimti priemones baudžiamosios teisės srityje, jei jos būtinos siekiant aplinkos apsaugos tikslų.

2017 metais minint Romos sutarčių pasirašymo 60-ąsias metines ES Teisingumo Teismo pirmininko ir ES valstybių narių konstitucinių ir aukščiausiųjų teismų pirmininkų iniciatyva įsteigtas [Europos Sąjungos teisminis tinklas](#).

Jis skirtas dalyvaujančių nacionalinių teismų ir ES Teisingumo Teismo keitimuisi informacija apie jurisprudenciją skatinti. Dalyvaujantys nacionaliniai teismai ir ES Teisingumo Teismas ribotos priegios svetainėje skelbia informaciją apie savo jurisprudenciją ES teisės klausimais, kuriais nacionaliniai teismai kreipėsi į ES Teisingumo Teismą prašydami priimti prejudicinį sprendimą, taip pat komentarus ir tyrimus.

Europos Sąjungos teisminio tinklo bendradarbiavimo platformoje, kuria galima naudotis visomis ES kalbomis, kaupiama informacija apie ES Teisingumo Teismo teisėjų ir nacionalinių teismų teisėjų darbą, atliekamą vykdant teisminę veiklą. Teisėjai gali naudotis šia priemone, kuri suteikia jiems galimybę supažindinti kitus teisėjus su jų teismine praktika, moksliniais tyrimais ir analize, taip siekiant dalytis žiniomis ir didinti efektyvumą.

Šiuo metu šio tinklo platforma naudojasi daugiau kaip 2 000 valstybių narių konstitucinių ir aukščiausiųjų teismų teisėjų.

BENDRASIS TEISMAS (1.3.9)

A. Bendrojo Teismo jurisdikcija (SESV 256 straipsnis)

Europos Sąjungos Teisingumo Teismą sudaro du teismai – [Teisingumo Teismas](#) ir [Bendrasis Teismas](#). Jeigu Teisingumo Teismo išimtinėi kompetencijai priklauso nagrinėti ieškinius tarp institucijų ir valstybių narių ieškinius Europos Parlamentui ir (arba) Tarybai, tai Bendrojo Teismo kaip pirmosios instancijos teismo jurisdikcijai priklauso nagrinėti visus kitus šio pobūdžio ieškinius, visų pirma tuos, kuriuos pareiškė fiziniai asmenys, ir valstybių narių ieškinius Komisijai.

SESV nustatyta, kad Bendrojo Teismo kaip pirmosios instancijos teismo jurisdikcijai priklauso nagrinėti ieškinius, nurodytus SESV 263, 265, 268, 270 ir 272 straipsniuose, ypač toliau išvardytose srityse, jeigu tuos ieškinius pateikė ne valstybės narės, ES institucijos arba Europos Centrinis Bankas – tokiu atveju išimtinė jurisdikcija priklauso Teisingumo Teismui (ES Teisingumo Teismo statuto 51 straipsnis):

- fizinių ir juridinių asmenų ieškinius dėl ES institucijų, įstaigų, organų ir agentūrų aktų panaikinimo arba dėl institucijų neveikimo (SESV 263 ir 265 straipsniai);
- valstybių narių ieškinius Komisijai;
- prašymus priimti prejudicinį sprendimą pagal SESV 267 straipsnį konkrečiose srityse (Statuto 50b straipsnis);
- ieškinius dėl ES institucijų, įstaigų, organų ir agentūrų arba jų darbuotojų padarytos žalos atlyginimo (SESV 268 straipsnis);
- ginčus dėl Sąjungos arba Sąjungos vardu sudarytų sutarčių, kuriose aiškiai nustatoma Bendrojo Teismo jurisdikcija (SESV 272 straipsnis);
- ieškinius Europos Sąjungos intelektinės nuosavybės tarnybai (EUIPO) ir Bendrijos augalų veislių tarnybai dėl intelektinės nuosavybės;
- Sąjungos ir jos darbuotojų ginčus, įskaitant visų institucijų, įstaigų, organų ir agentūrų ir jų darbuotojų ginčus.

Pagal Statutą Bendrojo Teismo jurisdikcija gali apimti ir kitas sritis.

Apskritai dėl Bendrojo Teismo kaip pirmosios instancijos teismo priimtų sprendimų gali būti teikiami apeliaciniai skundai Teisingumo Teismui, bet tik dėl teisės klausimų.

B. Prejudiciniai sprendimai

Bendrojo Teismo jurisdikcijai priklauso Statute nustatytoje srityse (SESV 256 straipsnio 3 dalis) priimti prejudicinius sprendimus (SESV 267 straipsnis). 2024 m. balandžio mėn. į Statutą (50b straipsnis) buvo įtrauktos nuostatos šiuo klausimu, o [konkrečiose bylose Bendrasis Teismas taip pat turi jurisdikciją priimti prejudicinius sprendimus](#). Dalies jurisdikcijos priimti prejudicinius sprendimus perdavimas Bendrajam Teismui turėtų suteikti Teisingumo Teismui daugiau laiko ir išteklių svarbiausiems prašymams priimti prejudicinį sprendimą nagrinėti.

C. Jurisdikcija nagrinėti apeliacinius skundus

Dėl Bendrojo Teismo priimtų sprendimų per du mėnesius Teisingumo Teismui gali būti teikiami apeliaciniai skundai, bet tik dėl teisės klausimų.

EUROPOS SĄJUNGOS TARNAUTOJŲ TEISMAS

Nuo 2016 m. rugsėjo 1 d. jurisdikcija spręsti Sąjungos ir jos darbuotojų ginčus perduota Bendrajam Teismui ([1.3.9](#)), o 2004 metais įsteigtas Europos Sąjungos tarnautojų teismas panaikintas. Taigi 2016 m. liepos 6 d. Europos Parlamento ir Tarybos [reglamentu \(ES, Euratomas\) 2016/1192](#) dėl jurisdikcijos perdavimo Bendrajam Teismui kaip pirmajai instancijai spręsti Europos Sąjungos ir jos tarnautojų ginčus panaikintas Tarybos sprendimas 2004/752/EB, Euratomas, įsteigiantis Europos Sąjungos tarnautojų teismą. Bylos, kurių Europos Sąjungos tarnautojų teismas dar nebuvo išnagrinėjęs, perduotos Bendrajam Teismui ir šis toliau nagrinėja šias bylas nuo tos proceso stadijos, kurioje tą dieną buvo atitinkama byla, o buvusio Europos Sąjungos tarnautojų teismo atlikti procesiniai veiksmai išlieka galiojantys.

Buvo numatyta pereinamojo laikotarpio tvarka, taikoma 2016 m. rugsėjo 1 d., t. y. jurisdikcijos perdavimo dieną, dar neišnagrinėtiems arba po tos dienos pareikštiems apeliaciniams skundams dėl Tarnautojų teismo sprendimų. Bendrasis Teismas ir toliau turi jurisdikciją nagrinėti ir priimti sprendimus dėl tokių apeliacinių skundų. Taigi, kalbant apie nurodytas bylas, Teismo statuto I priedo 9–12 straipsniai tebegalioja.

EUROPOS PARLAMENTO VAIDMUO

Kaip numatyta SESV 257 straipsnyje, Parlamentas ir Taryba, sprenddami pagal įprastą teisėkūros procedūrą, gali įsteigti specializuotus teismus prie Bendrojo Teismo, kurie kaip pirmoji instancija nagrinėtų ir spręstų konkrečiose srityse pareikštus tam tikrų kategorijų ieškinius ar iškeltas bylas. Tokius sprendimus Parlamentas ir Taryba priima reglamentais, remdamiesi Komisijos pasiūlymu ir pasikonsultavę su Teisingumo Teismu, arba Teisingumo Teismo prašymu pasikonsultavę su Komisija.

Kaip numatyta SESV 281 straipsnyje, [Europos Sąjungos Teisingumo Teismo statutas](#) nustatytas atskiru protokolu, [Protokolu Nr. 3](#), o šio Statuto nuostatų pakeitimus gali daryti Parlamentas ir Taryba, [laikydami įprastos teisėkūros procedūros](#).

Parlamentas ir Taryba [neseniai peržiūrėjo Teismo prašymą iš dalies pakeisti Protokola Nr. 3](#).

Parlamentas yra viena iš SESV 263 straipsnyje nurodytų institucijų, kuri gali pareikšti ieškinius Teismui (kaip bylos šalis).

Pagal SESV 218 straipsnio 11 dalį Parlamentas gali Teisingumo Teismo prašyti pateikti nuomonę dėl to, ar numatytas sudaryti tarptautinis susitarimas yra suderinamas su Sutarčių nuostatomis. Jei Teismo nuomonė yra neigiama, numatytas sudaryti susitarimas negali įsigalioti, jei jis nėra iš dalies pakeičiamas arba Sutartys nėra peržiūrimos.

Alexandru-George Moș / Udo Bux / Mariusz Maciejewski
05/2024